

Priložil sem se na okrajni šolski svet, ki je pa pritril z učiteljskimi zastopniki v red — krajnemu šolskemu svetu. Obrnil sem se nato na deželni šolski svet, a ta že študira devet mesecev, kako bi rešil pritožbo vobčo zadovoljnost. Med tem časom sem imel pravzaprav le eno samo sobo. Ko mi je pred kratkim umrla hčerka, sem jo moral položiti na mrtvaški oder v takozvano šolsko pisarno, ako je nisem hotel poslati v — mrtvašnico.

Zasramovanje in zapostavljanje naprednega učiteljstva traja že več let. Zlasti pa se vrste grožnje in napadi zadnje mesece. Klerikalni časopisi vseh slovenskih dežel tekmujejo v tem oziru. Na Stajerskem jim je med drugimi posebno v želodec velepošrtnovalni tovariš Pesek. V Istri je bil prav obskurno od „nadležnih tujcev“ napaden tovariš Bunc, ki je žrtvoval vsa svoja najboljša leta mladini in domovini. Ker ni možno kar tako numerirati učiteljskih kosti, je začela preštevati po „Slovenecu“ neka trsja glava s posebno slastjo — Bunčeve kocine. Tako ravnanje se seveda popolnoma strinja s svetopisemskimi besedami „Spoštuj starost!“ ter dela vsekakor veliko čast organizatorju katoliške mladine. Gotovim gospodom v uradništvih klerikalnih listov se je namreč docela zmešala glava. Treba bo, da jih posadi istrsko učiteljstvo zopet v šolsko klop ter jih nauči s pomočjo zavednega istrskega ljudstva manire. Na Goriškem je nekoliko boljše, vendar se prikazujejo že tudi v tej lepi deželi prvi znaki učiteljske gonje.

A na Kranjskem? Čitajte „Slovenca“, „Domoljuba“, Našo Moč!“ Kolikor številko toliko neutemeljenih napadov na napredno učiteljstvo. Tovariš Fabinc se je boril za slovenski značaj Jesenic. V zahvalo ga je slovenska večina soglasno na ljubo Nemcem in Nemškutarjem službeno predstavila v hribe na Dolenjsko. — Tovariš Šemrl v Lescah je bil od nekega klerikalnega študenta ostudno napaden v posebnem članku katoliškega lista, ker ni molil pred in po šolskem pouku Očenaša, ampak neko drugo molitvico, kar je popolnoma postavno, a za klerikalnega dijaka — ki mu Očenaš na Dunaju bržkone ni tako pri sreč — seveda nekaj neumljivega. — In tovariš Žirovnik, v poštenem delu za ljudstvo osiveli mož, ni li on večna tarča raznih mlečozobih obrekovalcev?

Pa kaj bi našteval, saj ga ni menda med naprednim učiteljstvom, ki bi ne bil na ta ali oni način več ali manj napaden od klerikalcev. Izjemo dela le mala peščica od duhovščine oboževanih značajnih vzgojevalcev, zbranih v takozvani „Slomškovi zvezi“.

Seveda so omenjeni gospodje kolegi v veliki meri spoštovani od ljudi, ki jih izrabljajo. — Moj prijatelj dr. Evgen Lampe se je sam izrazil pri neki priliki nekako tako-le: „Naše učitelje bodemo vsestransko podpirali, liberalne pa odrivali“. Ako si upa javno tako izpovedati član deželnega odbora in deželnega šolskega sveta, mora biti pač enkrat že tudi e. kr. deželna vlada prepričana, zakaj gre klerikalcem pri raznih tožbah in pritožbah.

Posebna vrsta nekakega protežiranja se je pojavila v postavljanju takozvanih ekstrastatut nadučiteljev. Slomškar Štrukelj, ki nadomestuje poslanca Jakliča, je bil namreč imenovan brez vsakega križevga pota — definitivnimi nadučiteljem. Tudi v Ljubljani je bilo razpisano Gabrškovo mesto v stalno nameščenje. Dolžnost višje šolske oblasti bi vsekakor bila, da bi bili tudi drugi izvrstno kvalifikovani šolski voditelji v Logatcu, v Postojni, v Zagorju ob Savi — deležni ekstra statusa, čeprav so dotični tovariši naprednega mišljenja. — Kolegi naj vložijo prošnje, in videli bomo, če je še kje na šolskem svetu košček pravice. Pri nas na Kranjskem je vse mogoče, a krivica, ki bi se zgodila šolskim nadučiteljem v Logatcu, v Postojni in v Zagorju z neugodno rešitvijo preimenovala prošnje — bi spadala pred kriminal.

Seveda je izdajanje uradnih tajnosti v očeh dr. Lampeta in morda tudi v očeh nekakega drugega gospoda nekaj povsem pravega in v popolnem soglasju z ministrsko odredbo z dne 17. oktobra 1874, šte. 623, ki se glasi:

„Ker se je opetovano zgodilo, da so se uradni dogodki v okrajnih in deželnih šolskih svetih vsojevoljno objavili, opozarjam deželne šolske svete na to, da oni, kakor tudi okrajni šolski sveti oskrbujejo vladna opravila in da je tedaj vsak ud teh oblastev brez razločka, če je bil dotičnik imenovan ali na drug način pozvan

v šolski svet, dolžan varovati uradno tajnost. Ta dolžnost je nedvomno utemeljena v §§ 1. in 10. zakona z dne 25. maja 1868. leta, drž. zak. št. 48, in v določilih šolskih nadzornih zakonov, po katerih so se deželni šolski sveti osnovali kot državna oblastva; ta dolžnost izvira vrhutega iz stvari same, ker je varovanje uradne tajnosti samoumevni pogoj za ono, javnih in zasebnih koristi se tikajoče dejanje, katero je deželnim in okrajnim šolskim oblastvom po zakonih odkazano. Nadalje ukazujem, da je „določilo članov deželnih šolskih svetov varovati uradno tajnost“ odto, kjer se to še ni zgodilo, izrečno sprejeti v poslovni red vsakega deželnega šolskega sveta. Naposled pozivam e. kr. deželna šolska oblastva, da v smislu tega razpisa uradno zamljčljivost tudi vsem udom okrajnih šolskih svetov kot njih dolžnost strogo naroče“.

Tako ukaz v teoriji. Kako se ga pa izvaja v praksi, ve vsak, kdor čita „Slovenca“ in „Domoljuba“. Da zbuja ta praksa največje pohujševanje med ljudstvom, naj dokazuje slučaj, zaradi katerega sem bil postavljen v zadnjih mesecih po zavitem poročilu katoliških listov na — sramotni oder. Bilo je tako-le:

Nekega dne sem zvedel, da so se ne spodobno vedli nekateri učenci in učenke črnovrške šole. V sporazumu s katero h etom sem preiskal posamezne slučaje kolikor mogoče natančno, vendar delikatno, v kolikor se morejo obravnavati delikatno gnusne stvari. Vsa preiskava me je prepričala, da je razširjena med mojimi šolskimi otroci nevarna otroška bolezen-omanja. Učence sem izpraševal posamezno in vsakega očetovsko posvaril. Krajna učiteljska konferenca je dala prizadetim staršem diskretna navodila. — Slep ljubezen nekaterih roditeljev mi je prekrizala račune. Ko je par mater zvedelo od svojih otrok o čem sem preiskaval, terorizirale so jih najprej doma, potem pa so se hitele pritoževati pri predsedniku krajnega šolskega sveta. V pričo staršev in prizadetih otrok je zasliševal predsednik posamezne slučaje. Starši so prisegali, da so njih otroci nedolžni in naučeni učenci so drug za drugim utajevali vsa, meni zaupno odkrita gnusna dejanja. „Rekel sem učitelju, da sem to in to napravil, a le zato, ker me je o tem vprašal in ker sem se bal orožnikov“, tako so izpovedovali drug za drugim ter pripovedovali kot od mene stavljen vprašanja besede, ki jih pri preiskavi nisem niti najmanj omenil.

In kaj je nastalo iz preiskave, ki je imela najčlovekljubnejši in najplemenitejši namen!? Politiški sovražniki so vso stvar izrabili na najpodlejši način; hoteli tako izsiliti, da se me že vendar enkrat prestavi iz Črne vrha. Razširjale so se o pogovorih z otroki po občini in izven nje najnesramnejše stvari, tako so n. pr. klerikalni agitatorji celo zahrbtno namigavali, češ, da sem pripovedoval učencem, kako občenjem spolno s svojo ženo.

Kar se tiče zavijanja in obrekovalstva smo v Črnem vrhu pač na vrhuncu. O tem bi vedelo zlasti marsikaj odkriti idrijsko sodišče. Povedati pa moram in gotovo mi pritrdi tudi moj prednik, da črnovrška šola pravzaprav ni šola, ampak nekaj poboljševalni zavod z dvema razredoma in s 316 šoloobiskujočimi otroki. Starši mnogokrat ne pazijo, kaj govore vpričo otrok, in številni gostovi, ki imajo mnogo dece, a le eno sobo, niso dovolj pazljivi pri spolnem občevarjanju. — Poleg tega se je pa dogodil v Črnem vrhu par mesecev pred preiskavo slučaj, ki je napravil v občini veliko pohujševanje in je brez dvoma kolosalno vplival na pokvarjenost otroških duš.

22 letni Marijin sin je bil obdolžen, da je onečastil desetletno učenko. Orožniki so ga gnali v zapor. „Kaj je naredil?“ „Zakaj ga ženejo?“ Kdo naj našteje vsa vprašanja radovedne mladine, kdo naj napiše vse pogovore in odgovore neprevidnih odraslih!? — Zdravniki so konstatirali, da sta fant in dekle še „nedolžna“ — in ustavljena je bila preiskava. Ustavljeno pa ni hilo pohujšanje, ki se je razširilo po vsi občini. Deklico sem začasno izključil, a šolski otroci posebno v višjih oddelkih so bili natančno poučeni o podrobnostih.

V preiskavi proti moji osebi pa so bile merodajne izpovedi otrok, ki sem jih notabene sam preganjal zaradi gnusnih dejanj.

„Slovenec“ je poročal o preiskavi že trikrat, med drugim je pisal, da je moral vladni referent nehati v sredi, take strašne stvari da je obsegala preiskava. Seveda ni povedal jezuitski zavijač, kdo je prizadeti gnusneš. Ljudje, ki čitajo le „Slovenca“ in „Domoljuba“ mislijo

še danes, da sem uganjal svinjarije z otroki ali kako drugače, v resnici pa sem s preiskavo vršil le svojo dolžnost in če bi v svoji vprašanji tudi rabil besedo, neprimerno otroškemu obzorju, kar pa odločno zanikam, sem imel pri tem najboljši namen, dvigniti otroško dušo iz blata duševno in telesno, in gotovo nisem zaslužil, da se me zato degradira, kazensko prestavi in poleg tega protipostavno izroči javnemu zasmehovanju ter se me pravzaprav zapodi na cesto kot steklega psa.

Dr. Evgen Lampetu se menda ne vidi go nevarni taki eksperimenti učiteljskega preganjanja. — Tudi meni ne zleze tako hitro srce v blače, a verjemite mi, tovariši, če sem jaz dr. Evgen Lampe, stolni vikarij, urednik „Slovenca“, član deželnega šolskega sveta itd. v Ljubljani, bi se neprestano bal, da me poseti v deželnoodborniški pisarnici lepega dne reven, izstrašan, krivično preganjan učitelj ter napravi nad mojimi numeriranimi kostmi korenito-radikalno disciplinarno preiskavo.

Imamo sploh velik križ pri tolmačenju raznih paragrafov. Novi šolski in učni red nam zagotavlja sicer isto varstvo kot državnim uradnikom, a zdi se, da obstoja dotični paragraf le bolj na papirju. Kdor se vmešava z najmanjšo besedo o orožniški delokrog, vsakemu je prav hitro za hrptom državno pravdnistvo. Pri nas je vtikanje v uradno poslovanje učiteljstva vsakdanja reč. Vsak katoliški fant se čuti že poklicanega kritikovati na ta ali oni način metodo vzgojevalnega dela učiteljevega, in sicer neovirano in brez kazni.

In način disciplinarnih preiskav? Od staršev in duhovnikov pripravljani otroci se zaslišujejo kot priče proti učitelju, navadno v občinski pisarnici in ob vzgojevalčevi nenavzočnosti. Zaslišujejo se starši — učiteljevi sovražniki — brez prisege, a vendar se polaga njihovem izpovedim odločujoči pomen. Preiskavo vodi e. kr. okrajni šolski nadzornik, nadarjen mož in v svoji stroki popolnoma na mestu, a juristično neizobražena oseba.

Kako drugače pred sodiščem? Otroške izpovedi se vpoštevajo z največjo rezervo, ravnotako izjave odraslih oseb, ki žive s tožencem v sovraštvu. Zaslišuje se pod prisego, in preiskavo vodi jurist. In vendar gre pred sodiščem časih le za kazni desetih kron, pred okrajnim šolskim nadzornikom pa se večkrat uniči zaradi površne preiskave in nezanesljivih prič eksistenca učitelja in njegove številne rodovine!

V ustroju našega šolstva bo treba pač korenitih izprememb. Veliko nalogo bo morala izvršiti v tem oziru „Zveza slovenskega avstrijskega učiteljstva“. Predvsem bo skrbeti, da se uredi učiteljske plače enotno po vseh avstrijskih deželah. Kjer ni pokritja, priskoči naj država na pomoč. Da bi razni Lampeti kovali posebne postavbe za svoje ljubljenske, da bi se iz političkih vzrokov kazensko prestavljalo in da bi gotovi gospodje kakega šolskega sveta smeli brez kazni izdajati uradne tajnosti, to kratkotalno ne pojde, ako bo stalo na straži 25.000 krepko združenih zavednih učiteljev. In ti učitelji se bodo gotovo v stanovskih in verskokulturnih vprašanjih družili od časa do časa s tovariši drugih narodnosti. Naša armada bo štela potem nad 50.000 mož.

Dr. Lampe ima posebno veselje razburjati ljudstvo na javnih shodih, in kot strog inkvizitor nastopa pri disciplinarnih pregreških, kadar je interesiran kak napreden učitelj. Tudi zanj pride lahko dan plačila, morda še prej, kot si domišljuje. Kako bo n. pr. pri sreč gospodu doktorju, ako reče nekega dne 50.000 naprednih vzgojevalcev: Sovražnik naprednega učiteljstva naj se odstrani iz deželnega šolskega sveta!

Dragi tovariši! Vi in jaz in vsi skupaj smo pripravljeni dati slednji čas življenje za cesarja in domovino. To je naša dolžnost in in tudi naše veselje in ponos. — A, pomnimo še nekaj! Nad nami se zbirajo črni oblaki, ki čakajo, da spejmejo v svoje okrilje šolo in učiteljstvo. Armada peddesettisočeri hodi pripravljena, da žrtvuje vsak čas — v zvezi z naprednimi elementi, predvsem z organiziranim delavstvom — če bo treba, tudi svojo srčno krizo največja svoja ideala za svobodno šolo in za svobodno učiteljstvo!

Ne zabite „Učiteljskega konvikta!“

Naši dnevi na vseslovan-skem avstrijskem učiteljskem shodu.

(Dalje.)

Banket.

Kakor je bilo slovesno in v velikem okviru zasnovano glavno zborovanje tega velepomembnega učiteljskega shoda, tako je bil tudi banket na prostornem Žofinskem vrtu. Udeležnikov je bilo nekaj nad 600 in to samo oficijalnih delegatov od vseh strani slovanskega učiteljstva.

Vrsto napitnic je otvoril predsednik „Zveze avstr. slov. učit. društev“ Josip Černy, ki je napil v vznešenih besedah češkoslovanski vzajemnosti, poudarjajoč, da je ravno učiteljstvo oni faktor, ki hoče praktičnim potom uresničiti pojem slovanske vzajemnosti. Bogdan Skála je napil protektorju tega shoda, mestu Pragi, omenjeval, da je velepomemben tak protektor, ker ima ravno Praga tako zgodovino in tako žilavost, zakaj tako žilavost naj pokaže tudi danes tu zbrano učiteljstvo. — Prof. M. Mađera je napil v vseh slovanskih jezikih, da je prvi in glavni pogoj pravi slovanski vzajemnosti temeljito medsebojno spoznavanje, ki se pa more le tedaj oživotariti, ako vse slovansko učiteljstvo osebno spozna, zato naj se napravljajo taki shodi vselej v kaki drugi deželi. Urednik J. Sokol je napil onemu učiteljstvu, ki deluje tako požrtvovalno na obmejnih, nemškemu navalu izpostavljenih šolah. Poljak Javorski je napil češkemu narodu kot prvoborilec slovanskih narodov, a Jovo Jovanović, znani prvoborilec slovanske vzajemnosti med Srbi, slovanski mladini, faktorju, ki ga moramo vzgojiti v prave narodne zastopnike. (Govor je zbudil frenetičen aplavz.) Slovenec Rapč je napil učiteljski organizaciji, ob kateri se morajo razbiti vsi neprijateljski valovi, naj potem prihajajo od kateresibodi strani. Hrvaški delegat Jos. Klobučar je napil zlati Pragi kot predstavljatelj slovenske silnosti in kreposti, maloruski delegat Bronski je nazdravil bratski vzajemnosti s Poljaki in Rusi, slovanski delegat D. Pribil — v prekrasni češčini — negovanju slovanskih jezikov po takozvanih učiteljskih počitniških vseučiliških kurzi, kar je pravi predpogoj pravemu medsebojnemu spoznavanju; Rus Sazinski slovanski ideji in pravemu skupnemu delovanju Poljakov in Rusinov.

Banket se je izvršil nekako ob 3. uri popoldne, nakar so se pričela posamezna zborovanja v treh sekcijah.

Podrobneje poročilo v teh zborovanjih moramo pač opustiti za sedaj, zakaj na ta poročila pridemo itak še, nekatera poročila priobčimo skoro doslovno v „Popotniku“, a o ostalih priobčimo prilično obširneje izvadke v „Učit. Tov.“ Poudarjati pa moramo, da smo ravno na teh shodih dobili šele pravi vtisk o živahnosti, o zanimanju in o hrepenenju po obširnejši izobrazbi češkega učiteljstva. Javno moramo pa tudi priznati, da se je i slovansko učiteljstvo polnoštevilno udeleževalo teh sekcij-skih zborovanj, in upamo, da bo obrodil ravno ta izlet med češke brate med slovenskim učiteljstvom stoteri sad, zakaj dva in sedemdeset slovanskih propagatorjev bo menda precej zrevolucioniralo že itak po globočji izobrazbi hrepeneče slovansko učiteljstvo, da se bo še intenzivneje poprijelo dela za lastno izobrazbo, ki je obenem glavni temelj boljši narodni izobrazbi — ker smo po mnenju nekaterih napolizobražencev še vse preveč — naduti!

V prvi sekciji, ki je zborovala v veliki dvorani „Žofina“, se je obravnavala tema:

Národnost a její význam v výchově. (Narodnost in njen pomen v vzgoji.) Glavni referent je bil Jos. Havlik, predsednik „Moravske učiteljske zveze“. To je bilo glavno poročilo, a kot subreferati so izpolnjevali to glavno poročilo sledeči:

a) Biologické motivy národní výchovy. Ref. Jos. Ulehla in Jos. Zeman.

b) Psychologické motivy národní výchovy. Ref. Fr. Merta.

c) Sociologické motivy národní výchovy. Ref. Jos. Kožíšek in Lad. Horák.

d) Vzajemnost, přibuznost*) a odlišnost**) — práce a boj národnostní. Ref. Em. Havelka.

*) Sličnost, sorodnost.

**) Različnost.

Dalje v prilogi.

V drugi sekciji je bilo glavno poročilo: „Narodni vzhovave školstvi.“ Referent Fr. V. Moravec, mešč. učitelj v Pragi.

a) Referati: Jednotny duch ve školstvi. Ref. Fr. V. Moravec.

b) Vliv naroda na školstvi. Ref. Jos. Smrtka.

c) Svobodné školstvi a sprava škol. Ref. K. V. Tuček.

d) Uprava učebnych osnov a předmětů. Ref. Jos. Pešek.

e) Vynčování předmětů:

1. Jazyk vynčování. Ref. J. Müller in Jar. Petr.

2. Dejepis. Ref. L. Horak.

3. Přidopis, zeměpis, matematika. Ref. Ad. Obst.

4. Kreslení. (Risanje.) Ref. Jos. Sova.

5. Zpěv a hudba. Ref. K. Pospíšil.

6. Telovik. (Telovadba.) Ref. V. Švacha in V. Braun.

V tretji sekciji je bilo glavno poročilo: „Narodni vzhova mimoškolska (izvenškolska).“ Referent Simon Němec, starosta „Slezke učit. zveze“.

Subreferati:

a) Vychova v rodině pro společnost a společnost pro samovychovu. Referentinja A. Gebauerova.

b) Vedecke a umelecke pusobení vychovne. Ref. Kaz. Talpa.

c) Zajem veřejnosti o narodne-vychovne otázky. Ref. Ot. Skypala.

Vsi predavatelji so prav častno izvršili svoje naloge in naravnost občudovali smo to vztrajnost in pazljivost kakor tudi razboritost češkega učiteljstva, ki je v natlačeno polnih dvoranah vztrajalo od 3. ure popoldne do pol 7. ure zvečer. Ni nastala brez prave podlage znana prislovica: Žilav je češki narod! — In narodu, ki ima tako žilavo učiteljstvo, je pač prisojeno igrati glavno ulogo med ostalimi slovanskimi narodi.

Slavnostna predstava „Prodane neveste“ v Narodnem gledališču na čast slovanskemu učiteljstvu.

Dostojno in pravično opisati te predstave nikakor ne moremo, zakaj tako predstavo se more le uživati s pravim užitek menda edino le na klasičnih tleh tako muzikalično izobraženega naroda kakor je češki. — Vstopnice za ta slavnostni večer so bile že razprodane v nedeljo 9. avgusta, a kdor je dobil kako vstopnico v ponedeljek, dne 10. avgusta, jo je dobil pač le s posredovanjem nadvse ljubeznivega češkega učiteljstva.

„Narodni divadlo“ — po tem vzoru je menda zidano tudi ljubljansko slovensko gledališče — je pač zidano po najstrožjih zahtevah muzikaličnih postav, zakaj najtišji pianissimo se čuje v zadnjem prostoru najvišje galerije tako razločno kakor v fotelu prve vrste.

In kako se mora uživati godbo, nas je izredno dobro poučil obisk te predstave. Želeli bi, da pohite samo le k eni slični predstavi vsi oni obiskovalci ljubljanskega gledališča, ki menijo, da je kaka gledališka predstava upriporjena zaradi njih in zaradi njih obleke in frizur. Točno ob 7. uri se je gledališče zaprlo, in ko je dirigent Fr. Pícka dal znamenje s svojo taktirko, da je on tu, je občinstvo v pravem pomenu besede — umrlo za ta svet. Pozabilo je dihati. In prepričani smo, da bi čuli muho brenčati, ko bi bila le katera v gledališču. Vse oči so bile obrnjene v dirigenta in godce, ki so vsak posamezen zase umetnik. In ta dirigent! Živa godba menda mu obvladuje vsaka mišica drug glas.

Pred predstavo je govoril za ta večer nalašč sestavljeni prolog k „Prvim sjezdu slovanskeho učiteljstva“ tovariš Bohdan Skála, ki ga je spenil Jan Rokyta in ki se nahaja v „slavnostnem listu“, izdanem za te dneve in o katerem prinesemo še posebno poročilo.

O predstavi sami ne pišemo strokovne kritike, zakaj vobče je bilo mnenje tistega večera in drugega dne, da je bila predstava nekaj popolnega, ki je zadovoljila tudi najstrožjega kritika; in slično je bilo mnenje mnogih časopisov, ki smo jih pregledali.

Češki narod se pač lahko kosa s svojimi predstavami v „Narodnem divadlu“ z vsako predstavo nemških dunajskih gledališč in to dejstvo je menda glavni vzrok, zakaj rohné dunajski nacionalci tako proti češkim predstavam na Dunaju.

V torek, dne 11. avgusta, so nadaljevale vse tri sekcije svoja predavanja, in sicer od 8. do 11. ure popoldne, a ob 11. uri je bil glavni zbor „Češke učiteljske zveze“, kjer so se sprejeli soglasno, oziroma z malimi spremembami predlagani predlogi glavnih referentov.

Popoldne ob pol 3. uri smo poleteli skupno v razstavo. Bilo nas je nad 1500 in to zgolj učiteljstvo. Pogled na to pestro množico je bil kaj slikovit, zakaj opazil si tu mnogo narodnih noš raznih slovanskih narodov, posebnost krasne so bile noše slovaških učiteljev. Škoda, da smo Slovenci popolnoma pozabili svoje noše, a upajmo, da popravimo to leta 1910, ko poletimo med brate Poljake. Takrat bodi naša deviza: V narodnih nošah.

Pri glavnem vvodu nas je iskreno pozdravil predsednik ces. svetnik L. Bondy, da nam ta razstava nudi nekaj malega neznanega, ker je razstava le bolj lokalnega pomena, a upa, da obiščemo matičko Prago tudi takrat, ko napravi ves češki narod svojo razstavo.

Toplo se mu je zahvalil za ta nagovor predsednik Zveze čeških učiteljskih društev, deželni poslanec in učitelj J. Černý, poudarjaje, da hočemo ponesti domov zavest, da bomo delovali po onih gospodarskih in socialnih načrtih, ki se jih tu ogledamo — med narodom, za večji njegov procvit.

O razstavi objavimo prilično nekaj podrobnejših črtic, zakaj obširneje opisavati razstave ne moremo, ker nam ne dopušča skromno odmerjen prostor. (Dalje.)

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodono naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani. registrirana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca septembra: **K 160.792.60.**

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v pošt-nih znakih. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Proti nameščanju nemških učiteljev na goriških srednjih šolah.

Interpelacija deželnega poslanca A. Gabrščeka in tovarišev v goriškem deželnem zboru na Nj. Vzvišenost gospoda ministra za uk in bogočastje.

Odkar ima poknežena grofovina Goriška in Gradiška deželni zbor, so se oglašali zastopniki obeh narodnostih s protesti proti srednjim šolam v nemškem jeziku, ki nam je tuj in nima v naši deželi domovne pravice. Od l. 1863. do današnjih dni je bilo že nešteto sklepov deželnega zbora, ki so pozivljali visoko c. kr. vlado, naj uredi srednje šole po željah in potrebah ljudstva, ki so mu namenjene. Toda vse avstrijske vlade so žaljivo prezirale dosedanje sklepe in resolucije našega deželnega zbora, in šole so ostale nemške.

Toda c. kr. učna uprava je dokazovala ves čas še na posebne načine, da naravnost sovražno nasprotuje željam in potrebam ljudstva naše dežele.

Težave, ki jih napravlja pouk v tujem nemškem jeziku, pomnožuje učna uprava z nemškimi profesorji, ki jih samovoljno vsiljuje na naše srednje šole. Namesto profesorjev, ki poznavajo deželo in umejo šege, navade in dušo obeh narodov v deželi, namesto učiteljev, ki bi šli slovenski in italijanski mladini na roko na pouku tolikih predmetov v tujem jeziku, nam pošilja trde Nemce, ki ne umejo nobene deželne jezika in po navadi govore celo neumljiva nemška narečja. Ti so potem najusodnejši zatiralci naše mladine.

Ali kar še povečuje sovražno samovoljo c. kr. osrednje učne uprave, je dejstvo, da pošilja v našo deželo učitelje, ravnatelje in nadzornike samovoljno brez razpisa, brez zakonitega pretresanja in predlogov od strani c. kr. deželnega šolskega sveta, ki ima po zakonu vendar prvo skrb za šolstvo v de-

želi in je dolžnost c. kr. učne uprave, da upošteva predloge c. kr. deželnega šolskega sveta, ta pa želje in potrebe ljudstva, ki jih pozna bolje nego osrednja učna uprava.

V zadnjih dneh je c. kr. učna uprava zopet grešila proti c. kr. deželnemu šolskemu svetu, proti dostojanstvu cesarskega namestnika, proti željam in potrebam ljudstva.

Tako je poslala na goriško realko nekoga dr. Binderja, ne da je bila razpisana ta služba in ne da je podal kak predlog naš deželni šolski svet. Dr. Binder je bil prej stotnik na kadetski šoli v Pragi in došel je v Gorico edino po samovoljni odredbi osrednje učne uprave.

Na goriško gimnazijo je došel neki dr. Kreisel kot provizoričen učitelj. Da taki provizoričnosti sledi definitivnost, je stara praksa učne uprave, ko hoče svojim ljubljencem preskrbeti službe v tujih deželah, kjer sicer ničesar iskati nimajo in kjer krivično izpodrivajo domačine. — Dr. Kreisel je nam domestil dr. Gustava Hemetsbergerja, o katerem se širi govorica, da ga je učna uprava le zaraditega odpoklicala za nekaj časa iz Gorice, da bi nam ga pozneje vrnila za ravnatelja, češ, on je že toliko in toliko časa služboval na goriški gimnaziji. — Tudi ta dr. Kreisel je došel v Gorico brez vednosti c. kr. šolskega sveta.

Istotako je c. kr. učna uprava žaljivo prezrla c. kr. deželni šolski svet z začasno namestitvijo ravnatelja dr. Gniersa iz Pulja na realko v Gorici. Ta služba tudi ni bila razpisana in je torej bila odvzeta mnogim sposobnim profesorjem možnost, da bi kompetovali na to mesto, do katerega imajo veliko več pravice in imajo tudi več sposobnosti nego 35 let mladi dr. Gniers.

In istotako se raznaša novica, da je c. kr. osrednja učna uprava samovoljno določila za c. kr. nadzornika na srednjih šolah prof. Streinza, ki je ostal prebivalstvu na Goriškem obeh narodnostih v najžalostnejšem spominu od takrat, ko je bil tu krut zatiralec naše mladine. Nešteto uničenih ekzistenc proklinja njegov spomin. In tega moža naj c. kr. osrednja učna uprava vsili za nadzornika v deželo, kjer nemščina niti deželni jezik ni?

Opuščamo za to priliko podrobnejšo sliko naših srednjih šol in odložimo na poznejšo dobo razpravo in sklepanje o presnovi vseh naših srednjih šol, učiteljstva in vadnic ter odločno zahtevamo od Nj. Vzvišenosti gospoda ministra za uk in bogočastje v najkrajšem času jasen in točen odgovor na ta-le vprašanja:

1. Kako more Vaša Vzvišenost opravičiti samovoljno imenovanje dr. Binderja profesorjem na realki, dr. Kreisela začasnim učiteljem na gimnaziji, dr. Gniersa začasnim ravnateljem na realki, namerovano imenovanje prof. Streinza za c. kr. nadzornika za srednje šole, in to brez razpisa, brez predlogov c. kr. deželnega šolskega sveta, brez upoštevanja dejstva, da v naši deželi nemščina niti deželni jezik ni in da so srednje šole namenjene le slovenski in italijanski mladini?

2. Ali hoče Vaša Vzvišenost takoj popraviti kričečo krivico, storjeno z opisano samovoljnostjo, ter odpoklicati imenovane gospode iz naše dežele?

3. Ali hoče Vaša Vzvišenost z naprej vsako službo pravilno razpisati, počakati predloge c. kr. deželnega šolskega sveta ter na to imenovati na naše srednje šole le take učitelje, ravnatelje in nadzornike, ki so povsem večji deželnih jezikov, davši prednost domačinom ali sorojakom?

V Gorici, dne 23. septembra 1908.

Vsem krajnim šolskim svetom na Spodnjem Štajerskem.

Izvršujoč sejnin sklep krajnega šolskega sveta na Gorici z dne 17. septembra 1908 se z ozirom na sirove napade Nemcev na Slovence v Ptuj dne 13. sept. 1908 ter s posebnim ozirom na to, da so bili napadeni družbeniki, oziroma skupščinarji slovenske šolske družbe sv. Cirila in Metoda, javno razglasa, da se čutijo udje imenovanega krajnega šolskega sveta

kot korporacija in del slovenskega naroda do dna duše užaljene ter protestirajo ogorčeno zoper divje početje Nemcev.

Na nezaslišano javno zasramovanje, zaničevanje, telesno in gmotno poškodovanje Slovencev zahteva naša užaljena zavednost za svoje napadene brate in sestre primernega zadoščenja. V dosego tega namena prosi podpisani krajni šolski svet vse krajne šolske svete po Sp. Štajerskem sledeče:

1. Vsi krajni šolski sveti po Sp. Štajerskem naj odslej naprej naročajo za sebe in svoja šolska vodstva vse tiskovine, knjige in uradne potrebščine le pri slovenskih tiskarjih. Osebito se naj blagovolijo krajni šolski sveti ptujskega, ormoškega, ljubomerskega in gornjeradgonskega okraja ozirati na slovenskega trgovca s tiskovinami in papirjem g. Petersiča v Ptuj.

2. Z ozirom na obžalovanja vredno dejstvo, da c. kr. okrajno glavavstvo v Ptuj ni hotelo na intervencijo drž. poslancev dr. Ploja in Robleka odrediti orožnikov v obrambo trpinčenih Slovencev in ker niso c. kr. državne oblasti storile nikakršnega koraka v varstvo in obrambo Slovencev, naj odslej naprej vračajo vsi krajni šolski sveti v smislu določb člena XIX. državnega osnovnega zakona z dne 21. dec. l. 1867., drž. zak. št. 142, okrajnim šolskim svetom vsako pismo, ki nima zunaj na ovitku slovenskega naslova in drugih slovenskih napisov, istotako vsako samonemško tiskovino in nemške dopise tako dolgo, dokler ti uradi ne ustrezajo v vsem obsegu zakoniti ravnopravnosti slovenskega jezika.

V smislu razsodbe državnega sodišča z dne 3. jul. 1906, št. 264, imajo vse tuzejske korporacije in društva, torej tudi krajni šolski sveti pravico zahtevati, naj jim državni in deželni uradi ter oblastni sploh izvršujejo jezikovno ravnopravnost, ki je slovenskemu narodu s členom XIX. prej omenjenega zakona zagotovljena.

Ako se temu upirajo, smo upravičeni in dolžni, jih k temu z odporom prisiliti.

3. Vsi udje krajnih šolskih svetov naj blagovolijo darovati družbi sv. Cirila in Metoda primerne zneske ter naj odprejo v ta namen zbirko pri svojih sosedih, prijateljih in znaneih. Zbirke se naj priobčujejo po časopisih.

Tako se naj iz nemških napadov spleta za Nemce korobač in bič, a za nas venec zavednosti, da bodo spoznali, da je Slovenec ravnopraven in zaveden državljan!

Za vsako našo razžaljenje si iščimo častnega zadoščenja.

Krajni šolski svet v Gorici, dne 17. septembra 1908.

Načelnik: Josip Praznik.

Narodni grehi.

Stari Germani so častili bogove pod hrasti, Slovani pa pod lipami. Menda prihaja odtod, da smo Slovani mehki kakor lipov les. Osebito Slovenci se zavedamo šele tedaj, ko nam da nasprotnik po glavi. Ko pa se glava začeli, smo pa zopet — lipov les.

Žal, da je tudi med učiteljstvom dobiti takega lipovega lesa. To so tisti, ki jim je vsaka stvar malenkost. Za danes omenjam na kratko tri malenkosti:

1. Šolski zvezki tujih firm. Ko je pred nekaj leti slovanski umetnik — goslar K. — hotel „prirediti v Lincu koncert, mu tega Nemci niti pustili niso. Moral je pobrati „šila in kopita“ pa oditi. Kranjski slovenski učitelji pa pošiljamo denar za zvezke v Linc, ker nimamo — domačega blaga!

2. Nemški, oziroma latinski alfabet za žen. roč. dela. Kako lepo pristuje slovenski učiteljci, ko poučuje zaznamovanje žen. roč. del po tujem alfabetu! X, Y, W; kako so lepi in pa — praktični! Priredila, založila in izdala gospa Milena Kiferle (rod. Hrvatica), uč. žen. roč. del v Medvodah, „Slovensko abecedo“ za znamovanje. Koliko učiteljci pa je — zlasti na Kranjskem — ki se za to domače podjetje ne brigajo, bi znala morda povedati g. založnica!

3. Malomarnost v govorjenju. Kako radi nekateri rabijo kake nemške citate! In kako to drži! — Potem pa v šoli tisti ljubi „ja“ ali celo „jo“!

Povejmo mladini, koliko Slovanov-bratov imamo, in skoro vsi rabijo besedico „da“. Ako